

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Karlović
Katedra za rimske pravo
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Akademska godina 2019./2020.

Djelovanje Justinijanove kodifikacije na zapadu

PRAVNE ŠKOLE 11.-19.ST.

Razdoblje od 6. do 11.st

personalna primjena na galoromansko stanovništvo

Liutprandov edikt - Langobardi 8.st., rimsko pravo u
trgovačkim stvarima

posredan utjecaj – sastavljači zakona su romanski
pravnici i pisari

nositelj tradicije rimskog prava – crkva - *Ecclesia
vivit lege Romana!*

zbirke - *Lex Romana canonice compta* 9.st.

Glosatori

- djeluje u Bologni 11.-13.st.
- *Digesta Florentina* iz 6.st (u Pisi polovicom 11.st.? – izvorno ili odnijeli iz Amalfija) – tiskana 1553.g.
- veza s - Vulgata ili *Littera Bononiensis*
- *Digestum Vetus* (1-24.2), *Infortiatum* (24.2-38), *Novum* (39-50) + *Codex* (prvih 9 knjiga) + *Volumen Parvum* (*Tres libri+Institutiones+Authenticum*)
- *Collectio Britannica* 1080.g. (93 citata iz Digesta)
- preteča – pravna škola u Paviji – proučava *Liber papiensis – expositio – antiqui i moderni* (uvode rimske pravne institucije)

Glosatori

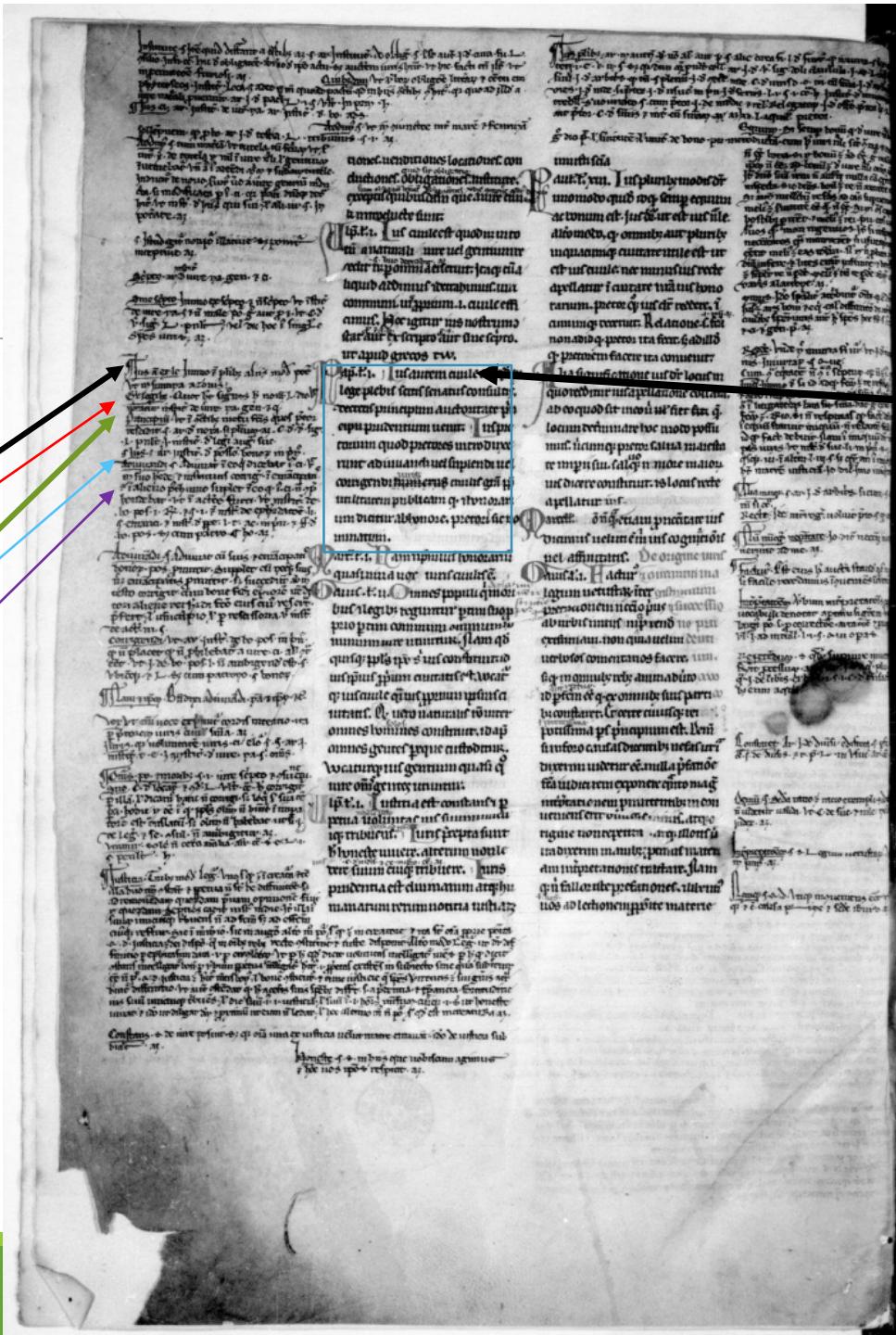
- Pepo 1076. spor o vlasništvu – pozvao se na D. 4.5.26
- osnivač *Irnerius* (1055.-1130.) – podijelio na pravnu znanost i praksu
- pravo - nakon *trivium*-a (gramatika, dijalektika, retorika)
- proučavaju Justinijanovu kodifikaciju egzegetskom metodom – tumače pojedina mjesta glosama – *glossa interlinearis* i *glossa marginalis*
- dogmatski pristup – slijepo vjerovali u autoritet kodifikacije, pomanjkanje historijskog smisla

Glosatori

- zasluga – ponovno pokrenut interes za rimske pravne, protumačeni i obrađeni mnogi pravni pojmovi i instituti i time stvoreni preduvjeti za recepciju – ponovnu praktičnu primjenu rimskog prava
- Literatura – *summae, apparatus (titulus), distinctiones, questiones*
- poznati predstavnici – “*quattuor doctores*” *Martinus (šire tumačenje), Bulgarus (uze), Iacobus i Hugo; Azo*
- nakon Bulgarusa u Bologni – *Johannes Bassianus* (metoda interpretiranja)
- posljednji *Franciscus Accursius* (1182.-1260.) izdao *Glossa magistralis seu ordinaria* – skupio sve važnije glose prethodnika (96 000), dopunio svojima i dao potpuni komentar Justinijanove kodifikacije

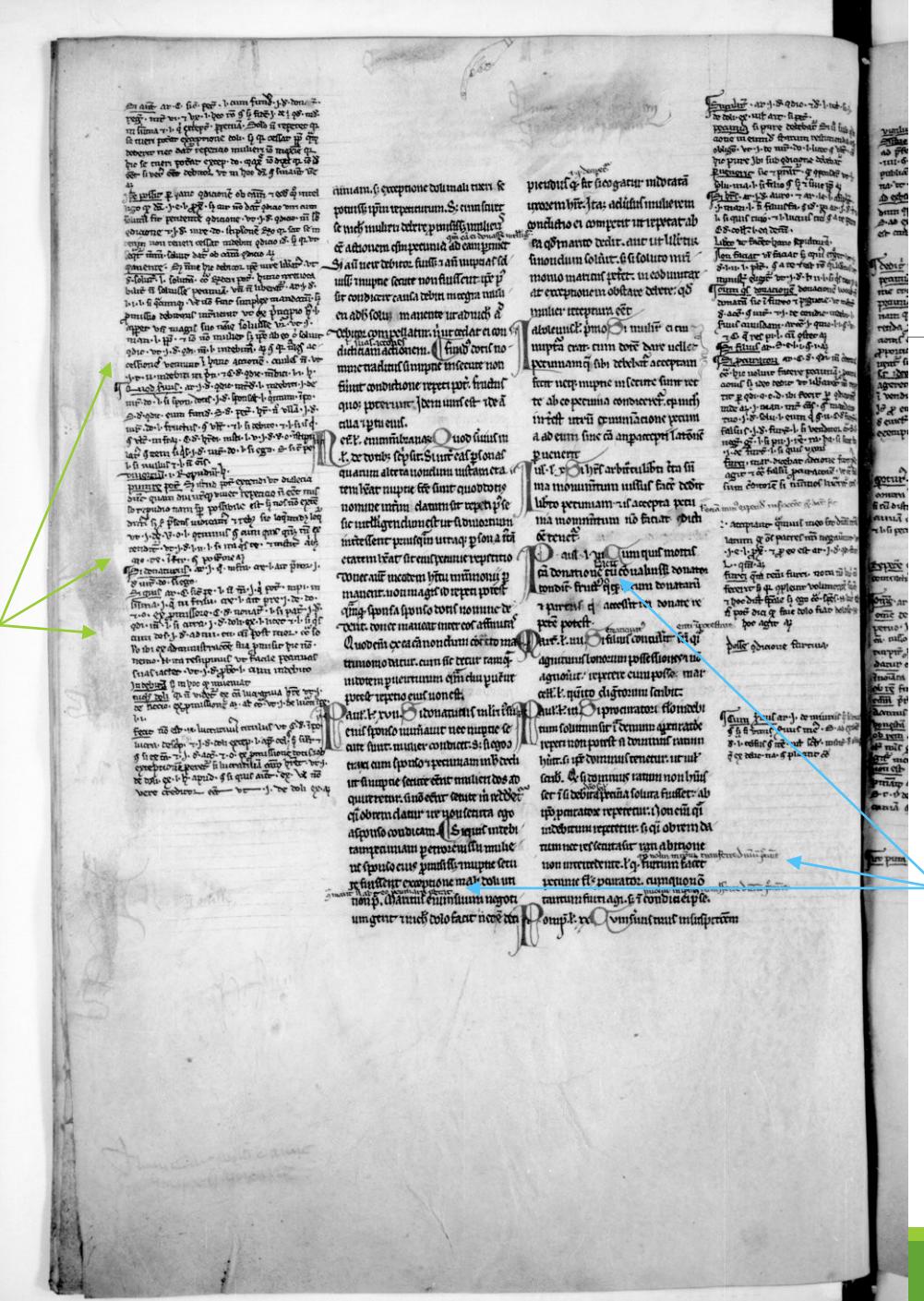
Glose uz –
ius civile,
ex legibus,
Principium,
situs,
adiuvandi

Manuskript Digestum vetus iz 12.-13. stoljeća

Tekst Digesta
D. 1, 1, 7 (*Papinianus libro secundo definitionum*) –
- usporedite tekst na web stranici:
<https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Corpus/d-01.htm>

*Glossae
marginales* – glose
na marginama, šira
objašnjenja riječi i
fraza s
usporedbama i
referencama na
druge tekstove
Digesta i drugih
izvora

*Glossae
interlineares* – glose
pisane između
redaka kojima se
objašnjava neka
rijec

Summa Tubingensis

Sveučilišta u Italiji

sveučilište u Bolognji – 1088. (1158. Constitutio Habita – sloboda učenja)

1175. Modena

1222. Padova

1224. Napulj (Fridrih II.)

*1130. pravna škola u biskupiji Die (Provansa) – suma Institucija, Summa Trecensis, Lo Codi

Rogerius Enodationes quaestionum super Codice – Placentinus dovršio

Bologna

BULGARUS (između 1090. i 1100? – 1166.) – formalist, striktan pristup, gramatičko tumačenje

MARTINUS GOSSIA (oko 1100 – † nije sigurno, no prije Bulgara) – inzistira na *aequitas*, pravednost pri rješavanju svakog slučaja, naglašava ulogu kanonskog prava

Južna Francuska – Midi – Provansae

Iohannes Bassianus
(paralelno s Placentinom – aktivan još oko 1180.)

Azo (1170.? – cca 1229.), prva isprava s imenom 1190.

Accursius (1185.? – 1260.?)

Hugolinus
– aktivan 1190. – 1120.

Pohađao predavanja

Rogerius
(† cca 1170.)

Placentinus († cca 1192.)

Summa Codicis Trecensis
Lo Codi (za praksu)

1130s-
1140s

Aktivan na jugu Francuske (Provansa)- Montpellier (Mons Pessulanus)
- Summa Codicis Rogerii (1160s)
- Summa Placentini

Ostatak Europe

- širenje u Francuskoj – Toulouse, Orleans, Paris (papa zabranio bulom *Super Speculum* 1219.g učenje rimskog prava – dozvoljeno samo kanonsko pravo)
- Engleska – *Vacarius* (oko 1150.g. - Oxford ili Lincoln) – *Liber pauperum*
- do 17. st. ne postoji sveučilišna nastava domaćeg prava, jedino rimsko pravo na latinskom

Postupak i odnos s običajnim pravom

- ❑ Bulgarus – *Excerpta Legum* (elementi procesa: strane, tužba, odgovor, dokazi, presuda i žalba)
- ❑ J. Bassianus – *Ordo Iudiciorum* (tijek postupka, kako se sastavlja tužba - *libellus*)
- ❑ od 12.st. nadalje niz *ordines*
- ❑ vrhunac: Durantis 1271.g. *Speculum Judiciale*

- ❑ lombardski *Libri Feudorum* iz 12.st. (u Vol. Parvum)
- ❑ problem važenja – Irnerius (ne običaj), Martinus (CIC iznad svega)

Orleanska škola

- druga polovica 13.st., nakon objave Akurzijeve Glose
- Guido de Cumis oko 1240. iz Italije prenosi saznanja u Orleans
- Jacobus de Ravanis
- Petrus de Bellapertica
- slobodnija tumačenja, *questiones de facto*
- učenik koji vraća pravo u Italiju – Cinus de Pistoia (komentar Kodeksa)

Postglosatori

- od 13. do 16. st. na svučilištima sjeverne Italije
- glosiraju glose glosatora, ne izvorni tekst Justinijanove kodifikacije
- skolastička metoda
- rade za praktične svrhe – povezuju rimske pravne institucije s pozitivnim pravom
- najpoznatiji predstavnici – Cinus de Pistoia - preteča, Bartolus de Sassoferato (1313.-1357.) – razvio teoriju statuta, utemeljitelj MPP-a
- Baldus de Ubaldis

Bartolus de Saxoferrato –
Commentaria super
Digestum Vetus, Venetiis
1520.

D. 12,1,9,4 iz titula
*De rebus creditis si certum
petetur et de condicione –*

Bartolov tekst s glosama
kasnijih autora, među
ostalima Baldovima, ali i
drugih

Francuska historijska škola

- tzv. škola elegantne jurisprudencije, 16.-17. st., počeci u Francuskoj, kasnije se širi
- počinje se baviti povjesno-kritičkim proučavanjem rimskih pravnih izvora – i prije Justinijana
- uz filološka i gramatička pomagala, koriste se povijesnim i arheološkim podacima
- Preteče i rani predstavnici –Poliziano (usporedio 1490.g. tekst Vulgate i Florentine), G. Budeus (Annotationes in Pandectas), Zassius (Lucubrationes 1518.g.)
- Andreas Alciatus 1518. *Paradoxa* – od 1529. Bourges

Francuska historijska škola

Jacobus Cuiacius – najveći tekstovni kritičar

Duarenus – *Epistula de ratione docendi descendique iuris* 1554.g. – manifest skupine iz Bourgesa o potrebi znanstv. proučavanja (deduktivna metoda) – Institucije uzor

F. Connarus; Hugo Donellus – *nastanak znanosti rimskog prava, razlika mat. i postup. prava*, Komentari 26 knjiga (*dominium, iura in re al.*)

Antoine Favre - interpolacije

Dionysius Gothofredus - prvi izdao cjelokupnu Justinijanovu kodifikaciju pod nazivom *Corpus Iuris Civilis* 1594.g.

Škola prirodnog prava

- preteča kasna skolastika: F. de Victoria 1532. *Selectiones de Indis*, D. Soto, F. Suarez 1612. *De legibus*; A. Gentili oko 1587. *De legationibus lib. III*
- Leiden 1575.: Donellus (1579-1587) Bronchorst (*Regulae iuris*)
- krajem 17.st. **Hugo Grotius**, obilježila 18.st.
- racionalnim putem pronaći “prirodno pravo” koje vrijedi uvijek i svugdje
- u institutima rimskog prava tražili elemente prirodnog prava
- podvrgli kritici opće pandektno pravo koje je bilo u upotrebi (“*Usus modernus pandectarum*”)
- predstavnici – Puffendorf, Leibnitz, Thomasius i Wolf
- pod utjecajem škole prirodnog prava javlja se pokret za stvaranje nacionalnih kodifikacija

Posebnost razvoja u Nizozemskoj

Sinteza znanstvenog pristupa i praktičnih metoda u pravu

Grotius 1631. *Inleidinge tot de Hollandsche Rechts-Geleerdheid*

Vinnius 1642. *Commentarius locupletissimus, academicus et forensis in quatour libros institutionum imperialium* – Institucije+citati starijih autora+presude nizozemskih sudova

Voet 1698.-1704. *Commentarius ad Pandectas* (rimsko pravo, moderno pravo s autoritetima), 17 izdanja u FRA, D, ITA, CH

J. Bun 1673. *Memoriale iuris civilis romani* – bakrorezi (slično Feyten keramičke pločice ilustr.)

Njemačka historijska škola

19.st. u Njemačkoj, osnivač *Karl Friedrich Savigny*

posvetila mnogo pažnje povjesnom proučavanju izvora rimskog prava
razvoj pandektističke znanosti na vrhuncu – naziva se “zlatno stoljeće
pandektistike”

nova otkrića (Gajeve Institucije 1816.g.) i nove hipoteze (i danas
aktualne), završeno utvrđivanje interpolacija

predstavnici – *Theodor Mommsen, G. Bruns, O. Lenel* (rekonstrukcija
Edictum perpetuum) , *Wachter, Brinz, Arndts, Windscheid i Rudolf
Ihering*

Recepcija

primjena rimskog prava kao pozitivnog prava u razdoblju 11.-19.st.

pod utjecajem domaćeg partikularnog, kanonskog i običajnog prava

pandektno pravo – uglavnom se koristila Digesta

opće pravo – vrijedilo na području cijelih država

upotreba *via facti*, ne zakonodavnim putem

pred sudovima se koristi podredno i u okviru obuhvaćenom radom glosatora – “*Quidquid non agnoscit glossa, nec agnoscit curia.*”

Aktenversendung od kraja 15.st. u Njemačkoj

1495. Reichskammergericht – potrebno je bilo dokazati običajno pravo
pa se stoga primjenjuje rimske pravo

otpori s reformacijom, no kasno!

Slabija recepcija u Francuskoj i Španjolskoj – već ranije izvršen presudan utjecaj i kodificirani običaji (Siete Partidas Alfonsa X. oko 1260. i Nueva Recopilacion iz 1567.)

U Engleskoj paralelno s *common law* – kroz *equity*, sud Admiraliteta, crkvene sudove, sudovi vicekancelara Oxforda i Cambridgea

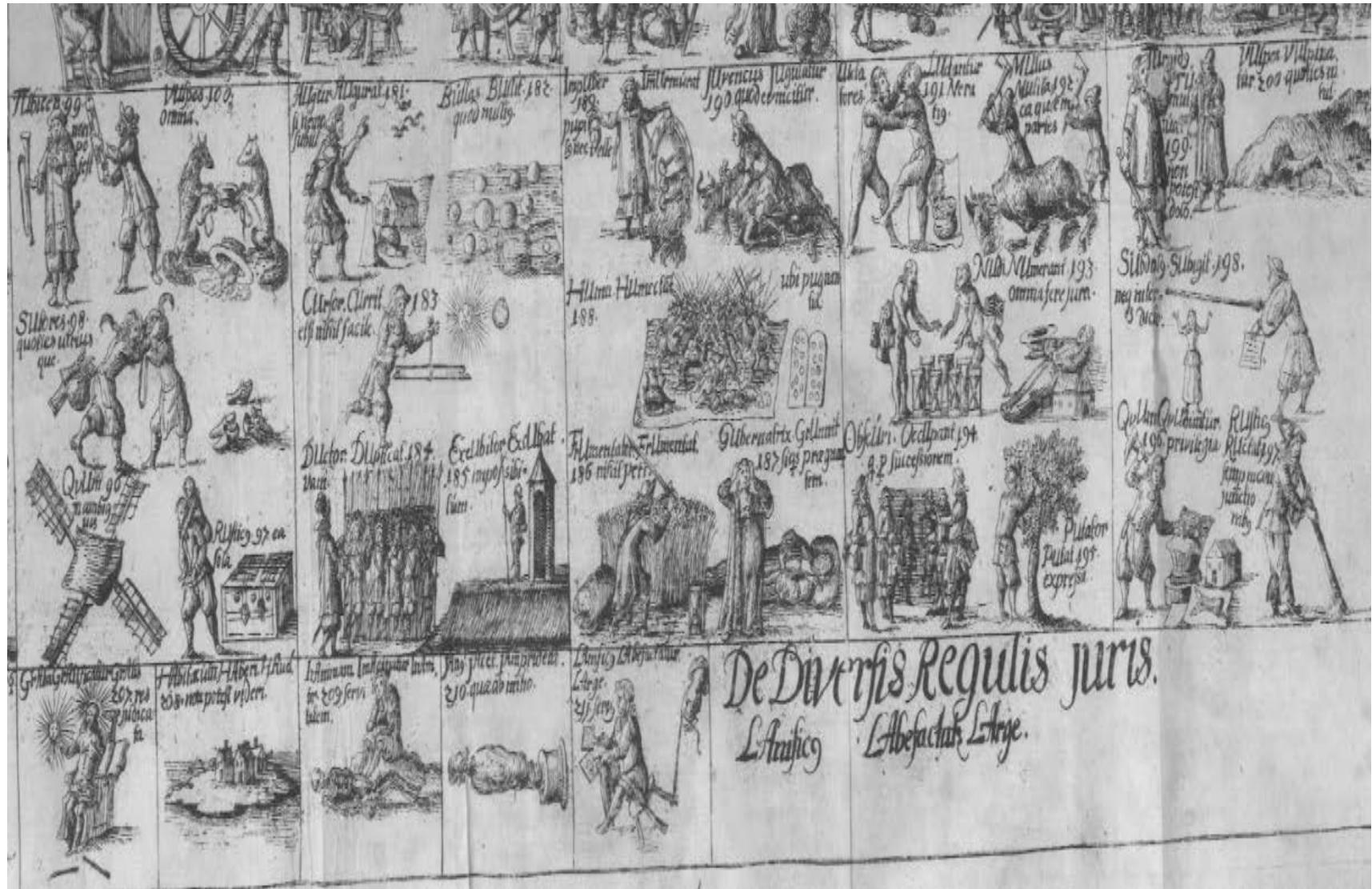
Kraj recepcije

1794.g. u Pruskoj *Allgemeines Landrecht für preussischen Staaten*

1804.g. u Francuskoj *Code civile*

1811.g. u Austriji Opći građanski zakonik – od 1852. primjenjuje se u Hrvatskoj i Slavoniji

1900.g. u Njemačkoj *Bürgerliches Gesetzbuch* – pandektno pravo gubi posljednje područje svog važenja u Europi

De Diversis Regulis juris.
L. Anficio L. Abefactus L. Tige.